

IN MEMORIAM ROLANDUI

Užsitęsios vasaros įmagnetinta rugsėjo penktosios naktis Rolandui Rastauskui buvo paskutinė. Ji nusinešė į savo tamsą nepakartojamąjį, kūrybinės energijos ir ateities sumanymų kupiną Rora, kuriam iki septyniasdešimtmečio tetrūko penkių savaitių. Pasiglemžė Jį be jokių išpėjimo ženklų, plėšriai ir įžūliai, nors, sako, paskutinį vakarą prašęs palikti buto duris nerakintas – maža kas... Rytą trenkė žinia, skelbianti mirties absurdo triumfą.

Miestas, kuriam gražinu
skolą kraujo daiktai,
grimztantis pamažu
į bedugnę, rytais

virpa it kristale
ledlaužio atspindys.
Šaukia, rodos, šalia.
Plyšta, rodos, širdis.

Tai eilutės iš trečiosios Rolando poezijos knygos „Aktorius pasitraukia“ eilėraščio, anuomet žavėjusio formos ir turinio derme, o dabar tiesiog smogiančio metafiziniu tikslumu ir užčiaupiančio bet kokius literatūrologinius komentarus. Nes Aktorius–autorius pasitraukė, palikdamas mus vienus akistatoje su tuštuma. Mus paliko estetas iš Dievo malonės, drastiškai subtilaus estetizmo didmeistris, grakščiai tęsiantis europietiškojo dendizmo tradiciją, Lietuvoje pradėtą Jurgio Savickio. Iš visų kultūrinių mitų gal geriausiai Rora buvo įvaldęs Narcizo mitą, natūraliausiai juto jo spindesį ir skurdą, gebėjo jį apžaisti ir aukštuosiuose, ir že-

mutiniuose registruose. Prisiekęs lietuviškojo urbanizmo riteris, jis gal geriausiai reprezentavo lotyniškojo *urbanitas* prasmę, žyminčią ne tik ir ne tiek miestiskumą, kiek aukštą rafinuotos kultūros, humanitarinio mentaliteto, išsiauklėjimo ir skonio lygmenį.

Lietuvių literatūros teatre R. Rastauskas debiutavo itin ryškiai – pjese „Lenkynių aitvaras“ (1971), kurios sceninę sėkmę teko netrumpai atpirkinėti sovietiniame gyvenimo teatre, jau be rampos apšvietimo ir aplodismentų. Tačiau jis nepasimetė didžiojo politinio, ekonominio ir sociokultūrinio virsmo sukuriuose, įsitvirtindamas kaip nepamainomas „Kito pasaulio“ skiltininkas, vienas išlaisvėjusios eseistikos pirmeivių. Savo tekstuose jis buvo ir liko nenusipėjamas, ikonoklastiškas dogmų atžvilgiu, atviras avangardistiniams eksperimentams. Tačiau sykiu gerbė klasikus (ypač moderniuosius), niekad nenuslysdamas į sveiką protą ignoruojantį užribį. Buvo atskiras, ironiškas ir saviironiškas, paradoksalus, žaismingas, stilingas, žaižaruojantis talento briaunomis. Nebuvo sentimentalus. Veikiau skaudžiai vienišas, ir tai vienas iš šio autoriaus-aktoriaus, įsivaizdavusio kūrybos adresatą kaip savo biografijos partnerį, paradoksų. Asmenybės paslaptis, kurią nusinešė su savimi.

Tik paskutinės klaidos
kūnas neišstaisys.
Perkantis mus parduos
arba iškeis į vėnis,

žydinčias delnuose
vakar ir visada
einantiems ta puse,
tapusia visata.

Dabar, išėjęs į amžinybės tylą ir palikęs mums skaudančios sielos tikrumą, Jis jau nebėra vienišas. Tesiili ramybėje.

Marijus Šidlauskas